

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Марія БЕРЕСТЕЦЬКА
Науковий керівник – асист. Юрій ВІТЯК

ВПЛИВ ПРИМІТОК ПЕРЕКЛАДАЧА НА СПРИЙНЯТТЯ РЕЦИПІЄНТА (ЗА МАТЕРІАЛАМИ РОМАНУ НІКОЛИ ЮН «СОНЦЕ ТАКОЖ ЗІРКА»)

Вступ. Еклектичність постмодерністської епохи стала підставою для розвитку мультикультурності в літературних творах. Читачі прагнуть не лише занурюватися в інші культури, а й спостерігати їхню взаємодію, зумовлену тяжінням суспільства до глобалізації; боротьбою за расову і гендерну рівність; прагненням досягнути нормалізації існування та функціонування різних культур в одному просторі. Такі твори досліджують теми ідентичності, культури та приналежності. Вони вписані в мультикультурний контекст і містять різноманітні культурні референції, які можуть бути невідомі іншомовним читачам. Завдання перекладача не обмежується перекладом слів та сенсів, а вимагає зробити його доступним для реципієнта. Перекладачі часто вдаються до застосування приміток перекладача, для пояснення певних понять [3, с. 172–173]. Примітки перекладача є важливою частиною перекладу мультикультурної літератури, особливо в контексті подолання культурного бар'єру. Вони допомагають читачам зрозуміти та інтерпретувати культурні референції та контекстуальні значення, які можуть бути незнайомими.

Важливо зазначити, що вивченням перекладацьких приміток займаються такі вітчизняні науковці як О. Приймачок, Л. Ярова, Ю. Вітяк та ін.

Актуальність розвідки полягає у зростанні потреби у точних та культурно чутливих перекладах у глобалізованому світі, які передбачають використання та удосконалення способу подолання неперекладності культурних реалій, який стає можливим завдяки приміткам перекладача.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні ролі примітки під час перекладу реалій, власних назв та інших маловідомих вітчизняному реципієнту понять шляхом класифікування та лінгвістичного інтерпритування перекладацьких приміток.

Матеріалом дослідження слугує роман американської письменниці ямайського походження Ніколи Юн «Сонце також зірка» у перекладі Юлії Підгорної.

Основний текст. Примітка є елементом видання, який письмово пояснює чи уточнює основний текст. Як зазначає Ю. Вітяк, наявність приміток дозволяє читачам зрозуміти специфічні аспекти культури, серед яких соціальні норми, релігійні практики, історичні події, географічні особливості чи географічні реалії, що впливають на сприйняття причинно-наслідкових паттернів літературного твору [1, с. 233].

Роман «Сонце також зірка» Ніколи Юн розповідає про історію кохання двох підлітків. Наташа, яка нелегально у дитинстві мігрувала з батьками у США із Ямайки, та Деніел, який походить із родини південнокорейських мігрантів, належать до різних культур та рас. Протягом усієї історії неодноразово акцентується на відмінностях у їхніх ментальностях та світогляді, які впливають на розвиток романтичних стосунків. Текст роману пронизаний культурними реаліями, що безпосередньо стосуються побуту і традицій Ямайки, Південної Кореї та США.

Роман написаний у мультикультурному контексті та містить різноманітні культурні референції, що можуть бути новими для іншомовного читача та позначатися на розумінні тексту. Використання перекладацьких приміток може допомогти подолати цей культурний розрив і сприяти кращому розумінню та сприйняттю тексту читачем.

У перекладі зазначеного роману міститься 34 перекладацькі примітки. Усі вони є підрядковими, тобто розміщені внизу сторінки, і пов'язуються із основним текстом за допомогою порядкового цифрового номера. Вони відділені від основного тексту короткою паралельною колонлінією, що візуально виокремлює їх і тим самим полегшує сприйняття.

Значна частина приміток у характеризованому виданні стосується пояснення слів корейською мовою, які головний герой вживає у своєму мовленні паралельно із англійською: «*“Umma, give him a break,” I tell her after he’s gone.*» [7, с. 35] — «*Умма, дай йому спокій, — кажу я мамі, коли Чарлі йде*» [4, с. 29]. До слова «умма» перекладачка зробила примітку «*Корейською мама*» [4, с. 29], що дозволило зберегти автентичність діалогу у сім'ї корейського походження, а також прояснити значення слова «умма» без втручання в основний текст.

Ряд приміток стосуються алюзій на популярні пісні і альбоми: «*She writes a suicide note addressed to no one: “Oh well. Whatever. Nevermind.”*» [7, с. 40] — «*Вона пише передсмертну записку, адресовану нікому: “Ну що ж. Хай там як — проїхали”*» [4, с. 34]. У примітці, як бачимо, наведено джерело, звідки взята

цитата: «Слова з пісні «Smells Like Teen Spirit» [4, с. 34]. Попри те, що ця пісня є всесвітнім хітом, а тому знайома для низки українських читачів, небагато зможуть впізнати перекласти рядок з пісні, оскільки існує чітка асоціація з оригіналом. Ураховуючи те, доцільно було б у примітці вказати оригінальний рядок із пісні англійською мовою.

У книзі наявні примітки, що стосуються посилань на інші літературні твори, наприклад: «A mother covers her little girl's ears and tells the guy that there's no need for that kind of language. We might get all Lord of the Flies on the number 7 train.» [7, с. 46] — «Мату затуляє вуха своїй маленькій донечці й каже хлопцеві, щоб він так не висловлювався. У потязі номер 7 можуть розгорнутися події “Володаря мух”» [4, с. 40]. У примітці перекладачка вказала таке: «Алегоричний роман англійського письменника Вільяма Голдінга» [4, с. 40]. На нашу думку, наявна примітка не є релевантною, оскільки не полегшує розуміння реципієнта. «Володар мух» є популярним романом серед англомовного населення і менш знайомим для вітчизняного читача. Тому перекладачці варто було б вказати, чому автор згадав саме цей твір.

Окрему групу становлять примітки, що пов'язані із висловами латинського походження: «I see it: **DEUS EX MACHINA** is printed in big white letters on the back of her leather jacket. God from the machine. I hear the conductor's voice in my head and wonder if it's a Sign.» [7, с. 51] — «Я бачу напис білими літерами на шкряпаній куртці: **DEUS EX MACHINA**. Бог з машини». У своїй голові я чую голос машиніста й замислююся: чи це не Знак?» [4, с.43]. Коментування виразу «**DEUS EX MACHINA**» відбувається таким чином: «Фраза, що означає несподіваний поворот події завдяки втручання сторонніх могутніших сил чи обставин» [4, с.43]. У цьому разі простежуємо пояснення зв'язку стійкого сполучення слів, поданого чужоземною мовою, та мітологічного типу мислення.

Перекладацькі примітки є необхідними при відтворенні мовних ситуацій, що стосуються обговорення граматичних чи інших особливостей мови основного тексту. «My first spelling quiz the teacher marked that I spelled favorite wrong because I included the u./ That is wrong./ Nope./ She waves her spoon at me./ The correct English spelling includes the u. So say it the Queen of England.» [7, с. 134] — «На першому словниковому диктанті вчителька зазначила, що я неправильно написала слово favorite, бо у мене воно було з літерою «и». — Це таки неправильно. — Ні! — вона махає на мене ложкою. — Правильне англійське написання саме з «и». Так говорить британська королева» [4, с. 120-121]. У цьому разі маргіналія «Favourite (англ.) — тут ідеться про відмінність у американському та англійському написанні слова.» [4, с.120] сприяє читачьому осягненню сюжету, пояснює, чому, власне, виникла дискусія. У цій примітці вказане оригінальне слово, мову до якої воно належить, а також пояснення ситуації. Проте для кращого розуміння реципієнтів, що не знають орфографічних розбіжностей між британським та американським варіантами, слід було б надати додаткову інформацію.

Висновки. Отже, перекладацькі примітки відіграють важливу роль у рецепції мультикультурної літератури, де окрім реалій певних культур та алюзій на їхні здобутки у різних галузях, у тому числі мистецтва, також присутні чужомовні слова або терміни, які можуть бути незрозумілими для читача, який перебуває в іншому культурному контексті. У романі «Сонце також зірка» є низка приміток різної тематики, що вимагають індивідуального підходу до укладання. У перітекстуальній ділянці видання Ю. Підгорна пояснює американські реалії та коментує алюзії на відомі романи, вірші та пісні, згадані у творі, що маловідомі українському читачеві, а також культурні явища з метою покращення сприйняття тексту. Також перекладачка експлікує іншомовні слова, для того, аби зберегти автентичність тексту. На нашу думку, для збільшення ефективності впливу перекладацьких приміток на реципієнта необхідно в самій примітці пояснювати не лише поняття, а й розкривати його безпосередній стосунок до літературного твору. Таким чином, перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні впливу перекладацьких приміток у культурно-чутливих текстах на читачький досвід. Вивчаючи використання приміток у книзі Ніколи Юн «Сонце теж зірка», це дослідження може сприяти розвитку найкращих практик перекладу та поглибити наше розуміння ролі перекладацьких приміток у процесі читання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітяк Ю. М. Примітки як вид паратекстуальних інтервенцій // Лінгвістичні дослідження : збірник наукових праць. Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2023. Вип. 58. С. 226-235.
2. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т.2 : Ковалів Ю.І. : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive. URL: <https://archive.org/details/literaturoznachat2/page/n271/mode/1up?view=theater> (дата звернення: 16.04.2024).
3. Приймачок О. І. Типи коментарів у перекладах Лесі Українки оповідань Івана Франка. Лінгвостилістичні студії. 2016. Вип. 5. С. 171–180.
4. Юн Н. Сонце також зірка; пер. з англ. Ю. Підгорної. — Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. – 256 с.
5. Ярова, Л. (2021) Цитата як ознака прецедентного тексту на основі роману Донни Тартт «The secret history». Актуальні питання гуманітарних наук, 35 (6), 185–192
6. Verma M. Multicultural Fiction for Adults | Richland Library..URL: <https://www.richlandlibrary.com/blog/2018-11-13/multicultural-fiction-adults> (date of access: 16.04.2024).

7. Yoon N. *The Sun is Also a Star* / Nicola Yoon. - New York: Delacorte Press, an imprint of Random House Children's Books, a division of Penguin Random House LLC, 2016. - 384 p.

Ірина БУЛГАКОВА
Науковий керівник – доц. Тетяна ЦЕПЕНЮК

ПЕРЕКЛАД ЛЕКСИЧНИХ НОВОТВОРІВ, ПОРОДЖЕНИХ У СОЦМЕРЕЖАХ

Стрімкий розвиток соціальних мереж та зростаюча роль інтернет-комунікації в сучасному світі спричиняють появу значної кількості лінгвістичних інновацій. Варто зазначити, що саме молодь є основним джерелом новотворів, видозмінюючи ті чи інші усталені форми та значення слів, тим самим поширюючи і популяризуючи їх шляхом спілкування. Неологізми, okazіоналізми, абрєвіатури та слова-гібриди – усі вони унікальні для мережевих середовищ, створюючи як лінгвістичні, так і культурні виклики для перекладачів. Саме це й визначає **актуальність** нашого дослідження.

Мета нашої розвідки полягає у вивченні перекладацьких прийомів відтворення сучасних англomовних новотворів, які були породжені у соцмережах; з'ясуванні лінгвістичних особливостей новотворів, характерних для англomовної аудиторії. Матеріалом нашого дослідження є публікації у соцмережах Instagram, TikTok, Telegram і X(Twitter). Методом суцільної вибірки нами було виокремлено для аналізу 14 лексичних одиниць, найчастіше вживаними виявилися 7 з перелічених новотворів: **crush**, **GOAT**, **cringe**, **GGWP**, **side eye**, **creepy**, **merch**.

В сучасному перекладознавстві вагомій досягненню у вивченні теми новотворів належать французьким лексикологам, таким як Л. Дерою, Б. Гардену, а серед вітчизняних науковців, слід відзначити Ю. Зацного, В. Карабана, А. Гармаша, та багато інших.

На думку Ю.А. Зацного, особливо важливу роль у збагаченні лексики англійської мови в останні десятиліття відіграє сленг. Він пояснює, що спочатку поняття «сленг» асоціювалося з арго злочинного світу, але з часом його значення еволюціонувало. Сленг став розумітися як конотативно забарвлена лексика та фразеологія, яка вийшла за межі певних соціальних груп, набула загальнономовного характеру та широко використовується в розмовній мові, хоча й не вважається стандартною, літературною. Саме тому, сленг є одним із основних джерел нових лексичних та фразеологічних одиниць, неологізмів, які поповнюють мову [1, с. 5].

Як зазначає О. В. Косович, «саме поняття «неологізм» отримує різнобічну інтерпретацію, унаслідок чого може розглядатися то як мовна (лексична) одиниця, то як мовна (стилістична, okazіональна, індивідуально-авторська) одиниця [3, с. 269]». У контексті дослідження новотворів, характерних для соцмереж, це твердження набуває особливої вагомості. Адже різний контекст породжує різне значення та функціональне навантаження.

Ось наприклад, слово **cheugy** [11] виникло у 2013 році для опису людей, які безуспішно намагалися бути в тренді. Проте це слово не стало популярним відразу. Лише у 2021 році, коли користувачка TikTok Хеллі Кейн використала його у своєму відео для означення людей, які публікували відео, сподіваючись виглядати сучасними, але насправді справляли дещо протилежне враження, лексичний неологізм став популярним на просторах Інтернету. З іншого боку, okazіоналізми на кшталт **cringeworthy** (щось, що викликає почуття сорому) несуть стилістичне та експресивне значення.

Доволі часто лексичні новотвори викликають певні труднощі у перекладачів, оскільки ці слова не завжди є зафіксовані у словниках. Тому перекладачам нерідко доводиться перекладати їх українською мовою спираючись на ті підходи, які пропонують перекладознавці, а також виходячи зі структури таких слів, мотивації їхнього значення.

Перекладознавці виокремлюють такі способи перекладу неологізмів:

1. Транскодування – це спосіб перекладу слів за допомогою заміни звукових чи графічних одиниць вихідної мови відповідними одиницями мови перекладу з використанням алфавіту. Транскодування поділяється на транслітерацію та транскрибування. Транслітерація – передача букв англійського алфавіту за допомогою букв українського алфавіту. Транскрибування – спосіб передачі звукової форми англійського слова за допомогою українських літер [2, с. 282-283]. Наприклад: **merch – мерч** (одяг з атрибутикою) [9], **crush (slang) – краш** (людина, яка подобається) [7].

2. Описовий переклад – трансформація, під час якої лексичні елементи вихідної мови замінюються в мові перекладу більшим за кількістю компонентів словосполученням. Використовується у тих випадках коли в цільовій мові відсутній еквівалент або термін для адекватної передачі змісту слова чи словосполучення [2, с. 297]. Наприклад: **GOAT - Найвеличніший з усіх часів** [5], **main character – поводиться так, наче головний герой** [10].

3. Калькування – дослівний або буквальний переклад, що здійснюється за допомогою заміни слів вихідної мови їхніми лексичними відповідниками мови перекладу, при цьому зберігається граматична